

УДК 342.95

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132857>

І. В. Іщенко, полковник поліції
начальник Управління превентивної діяльності
Головне управління Національної поліції в Одеській області
вул. Єврейська, 12, Одеса, 65014, Україна

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Статтю присвячено визначенню особливостей застосування адміністративної відповідальності серед інших засобів ювенальної превенції. Сформульовано деякі пропозиції щодо удосконалення цього правового інституту.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, дитина, поліція, ювенальна превенція.

Постановка проблеми. Стрижневою проблемою, яку має вирішувати ювенальна превенція є зниження рівня дитячої девіації. При цьому, основна увага зосереджується на проявах протиправної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковому аспекті питання удосконалення адміністративної відповідальності в сфері ювенальної превенції розглядалися О. В. Алексеевою, О. В. Горбач, Я. М. Квітка, Є. Ю. Колосовським, І. Г. Лубенець, О. Г. Стрельченко, О. В. Ткаля, О. Л. Чернецьким, О. М. Ярмак та деякими іншими вченими.

Метою цієї статті є обґрунтування пропозицій щодо удосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності у сфері ювенальної превенції (з урахуванням проблем практичної діяльності).

Виклад основного матеріалу. Серед адміністративно-правових заходів поліції окрему увагу треба приділити питанням застосування та удосконалення адміністративної відповідальності. Сьогодні у сфері ювенальної превенції можна виділити а) персональну (самостійну) відповідальність осіб віком від 16 до 18 років (за адміністративні правопорушення з урахуванням положень ст. 13 КУпАП); б) відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють за невиконання обов'язків щодо їх виховання (ст. 184 КУпАП); в) відповідальність інших осіб за правопорушення, що детермінують дитячу деліктність (ст. ст. 173-2, 180, 180-1 КУпАП); г) відповідальність посадових осіб за порушення правил у зазначеній сфері, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків (ст. 184-2 КУпАП). Адміністративна відповідальність є різновидом адміністративного примусу, одним із самостійних засобів підтримання правопорядку і регулювання відносин, які виникають при вчиненні окремо визначених законодавством правопорушень [1, с. 7-8].

На сьогодні викликає стурбованість відсоток скоєних особами у віці від 14 до 16 років кримінальних правопорушень: 2017 р. – 30% (з яких, 46% кваліфіковані як тяжкі та особливо тяжкі злочини). З одного боку психічні особливості дитячого віку обумовлюють особливий правовий статус неповнолітніх у правовідносинах, гуманне ставлення до них правоохоронних органів, суду, з іншого – тенденції ювенальної деліктності мають спонукати законодавців шукати більш ефективних методів і засобів боротьби з такими проявами [2, с. 4].

Зараз самий час внести питання про зниження мінімального віку адміністративної відповідальності за ті діяння, які несуть загрозу здійснення подібних (з об'єктивної сторони) кримінальних правопорушень, найбільш поширених у даному (підлітковому) віці, або таких, які найчастіше пов'язані з такими злочинами (є прямий або опосередкований зв'язок). До речі, адміністративне законодавство Білорусі передбачає адміністративну відповідальність за найбільш соціально значущі правопорушення з 14 років, а особи,

які досягли 16-річного віку, несуть адміністративну відповідальність в повному обсязі за всі склади адміністративних правопорушень. У Латвії також адміністративна відповідальність настає у віці від 14 до 16 років [3, с. 102]. До того ж, примусові заходи виховного характеру можуть застосовуватися до неповнолітніх у віці від 11 до 14 років, якщо вони вчинили правопорушення, за яке передбачена адміністративна відповідальність [4, ст. 12-1].

Наступним кроком в удосконаленні ефективності адміністративної відповідальності неповнолітніх має стати розширення переліку передбачених у ст. 24-1 КУпАП заходів впливу, що застосовуються до дітей за вчинення адміністративних правопорушень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх – це особливий різновид заходів адміністративної відповідальності, що є державним осудом неправомірної поведінки особи, має запобіжно-виховний характер і полягає в обмеженні особистих благ та інших правових інтересів неповнолітнього на основі принципу гуманності [5, с. 128]. В адміністративно-правових дослідженнях (наприклад, публікації О. В. Ткаля [5, с. 128], О. Л. Чернецького [6, с. 19]) вже неодноразово піддавалася критиці дієвість існуючої системи заходів виховного впливу щодо дітей. З урахуванням власного досвіду вважаємо, що чинний перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх за адміністративні правопорушення дійсно підлягає перегляду.

Потребує аналізу і питання притягнення до адміністративної відповідальності батьків або осіб, що їх замінюють, за невиконання обов'язків щодо виховання дітей. За інформацією Держслужби статистики України в 2016 році по країні на батьків (осіб, що їх замінюють) за ст. 184 КУпАП було складено більш 28 тис. адміністративних протоколів. За результатами розгляду таких матеріалів більш ніж у 53% випадків було винесено попередження, по іншим – штраф. Проте, навіть збільшена вдвічі (порівняно з 2016 роком) кількість притягнутих до відповідальності за ч. 1 ст. 184 КУпАП батьків, або осіб, що їх замінюють не вплинула на суттєве покращення дитячої деліктності та забезпечення їх належного догляду. Штраф, за передбачені правопорушення (ч.ч. 1–4 ст. 184 КУпАП), становить всього від одного до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 до 340 грн.). Наведене наштовхує на думку про необхідність посилити відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють за злісне невиконання, обов'язків по вихованню дітей.

Слід звернути увагу, що до осіб, які замінюють батьків закон відносить адміністрацію закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У ст. 245 Сімейного кодексу України зазначено, що функції опікуна та піклувальника над дитиною, що є сиротою або позбавлена батьківського піклування покладаються на адміністрацію закладу охорони здоров'я, навчального або іншого дитячого закладу, якщо ця дитина постійно проживає у такому закладі. Таке положення закону викликає певні складності у притягненні до відповідальності за ст. 184 КУпАП адміністрацію притулків для дітей служб у справах дітей. За законом такі притулки відносяться до спеціальних установ для дітей. У притулках для дітей тимчасово розміщуються діти віком від 3 до 18 років, які опинились у складних життєвих обставинах [7, ст. 11]. Факт тимчасовості підкреслено і в п. 1 Типового положення про притулок для дітей служби у справах дітей, затвердженого Постановою КМУ від 09.06.1997 р. № 565. Ця формальність виключає юридичні підстави притягнення адміністрації цих установ до адміністративної відповідальності у разі недогляду за дитиною, яка перебуває у притулку, її втечі, вчинення нею правопорушення. Єдиним заходом реагування підрозділів поліції на такі ситуації є внесення службі у справах дітей відповідної місцевої держадміністрації подання про необхідність усунення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, самовільного залишення притулків тощо. Втім аналіз відповідей за результатами розгляду таких подань свідчить про низьку їх ефективність та відсутність належного реагування. Таке становище можна виправити внесенням до КУпАП окремої норми, яка б встановлювала адміністративну відповідальність для адміністрації спеціальних установ для дітей за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо додержання належних умов пере-

бування, навчання та виховання дітей, незалежно від терміну тривалості знаходження останніх у таких закладах.

Іншим зловбоденим питанням, пов'язаним з функціонуванням спеціальних установ для дітей та забезпеченням прав неповнолітніх осіб є дотримання адміністрацією цих установ визначених у законодавстві термінів перебування у них дитини. Повертаючись до притулків для дітей, де час перебування неповнолітньої особи не повинен перевищувати 90 діб (за цей час мають бути вжиті необхідні заходи для їх подальшого влаштування), поліцією фіксувалися непоодинокі факти порушень цих термінів (наприклад, знаходження дитини у притулку аж до півтора року). Максимальні заходи у разі виявлення поліцейськими таких порушень – це відповідне інформування органів прокуратури. Проте, вважаємо, що за такі порушення законодавство має передбачати реальну можливість для притягнення адміністрації спеціальних установ для дітей до адміністративної відповідальності.

Висновки. Підводячи підсумки викладеному, наші пропозиції щодо удосконалення адміністративної відповідальності у сфері ювенальної превенції можна узагальнити в наступних пунктах:

1) у ст. 12 КУпАП слід передбачити, що особи, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені статтями 44, 51, 124, 126, 130, 173, 173-2, 174, 178, 185, 190 цього Кодексу підлягають адміністративній відповідальності з 14 років.

2) перелік передбачених у ст. 24-1 КУпАП заходів впливу, що застосовуються до дітей за вчинення адміністративних правопорушень необхідно доповнити такими заходами як: а) постановка на превентивний (профілактичний) облік в органах Національної поліції; б) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього (обмеження перебування поза домом у певний час доби; заборона відвідувати певні місця, змінювати без згоди органу, що здійснює за ним нагляд, місце проживання, навчання або роботи, виїжджати в іншу місцевість; покладання обов'язку продовжити навчання, пройти курс лікування); в) покладання на неповнолітнього, який досяг 15-річного віку і, що має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; г) припис обов'язкового соціального патронажу. Разом з тим такі заходи як попередження, догана або суворогана слід виключити зі змісту ст. 24-1 КУпАП та ввести в практику дисциплінарну відповідальність для учнів закладів освіти. Ці заходи мають застосовуватися керівництвом навчального закладу.

3) треба посилити санкції для батьків або осіб, які їх замінюють за злісне невиконання, обов'язків по вихованню дітей (у частинах 1–4 ст. 184 КУпАП), збільшивши десятикратно розміри адміністративних штрафів, а також передбачивши можливість обрання інших видів адміністративних стягнень, таких як громадські роботи чи суспільно-корисні роботи.

4) слід доповнити Главу 15 КУпАП новими статтями: ст. 184-3 «Невиконання адміністрацією спеціальних установ для дітей, обов'язків щодо нагляду та виховання дітей» та ст. 184-4 «Порушення встановлених строків тримання дітей у спеціальних установах для дітей».

Незважаючи на примусовий характер забезпечення виконання завдань ювенальної превенції (з урахуванням викладених у цій статті пропозицій), вони перш за все спрямовані на забезпечення інтересів дитини з метою її подальшої безпечної життєдіяльності та соціалізації. Перспективними напрямками вивчення діяльності Національної поліції у сфері ювенальної превенції має стати дослідження правової регламентації та особливостей правозастосування інших адміністративно-правових заходів, включаючи заходи організаційно-правового характеру.

Список літератури

1. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) [Текст]: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
2. Стрельченко О. Г. Адміністративно-правова характеристика адміністративної відповідальності неповнолітніх. Часопис Академії адвокатури України: [Електрон. видання]. 2012. – № 3 (16). – С. 1–5. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/284/305> (дата звернення: 25.04.2018).

3. Фрейманис Е. Е., Иванчикова Л. Д. Административная ответственность в аспекте защиты прав детей по законодательству Республики Беларусь и Латвии: опыт сравнительного правоведения. Выявление проблем правовой регламентации и осуществления сотрудниками органов внутренних дел отдельных мер административного принуждения [Текст] : сборн. статей / под общ. ред. А. В. Лубенкова. Могилев, Могилевский ин-т МВД, 2016. – С. 100–104.
4. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Latvijas Republikas Likums pieņemts 07.12.1984 p. Attēlotā redakcija: 19.03.2018. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> (08.05.2018).
5. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх [Текст]. Підприємництво, господарство і право. 2017. – № 8. – С. 125–129.
6. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2008. – 22 с.
7. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. Дата оновлення: 09.02.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.05.2017).

Стаття надійшла 13.05.2018 р.

И. В. Ищенко, полковник полиции
начальник Управления превентивной деятельности
Главное управление Национальной полиции в Одесской области
ул. Еврейская, 12, Одесса, 65014, Украина

АДМИНИСТРАТИВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ КАК СРЕДСТВО ЮВЕНАЛЬНОЙ ПРЕВЕНЦИИ

Резюме

Статья посвящена определению особенностей применения административной ответственности среди других средств ювенальной превенции. Рассмотрено состояние урегулированности этого института в нормах современного законодательства. Определены некоторые проблемные аспекты применения подразделениями полиции данной административно-правовой меры в сфере ювенальной превенции, предложены пути их правового решения.

Ключевые слова: административная ответственность, ребенок, полиция, ювенальная превенция.

I. V. Ishchenko, Colonel of the Police
Head of the Preventive Activities Department
of the Main Directorate of the National Police in the Odessa Region
Evreyska Street, 12, Odessa, 65014, Ukraine

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY AS A MEANS OF JUVENAL PREVENTION

Summary

The article is devoted to determining the specifics of the application of administrative responsibility among other means of juvenile prevention. The state of the settlement of this institution in the norms of modern legislation is considered. Some problematic aspects of the application of this administrative and legal measure in the sphere of juvenile prevention by police units have been identified, and the ways of their legal solution have been suggested.

Key words: administrative responsibility, child, police, juvenile prevention.